

Миладин Шеварлић

Из нишког дневника (3)

Ниш, 6. октобар 1993.

Кроз беле завесе на прозору моје канцеларије види се комад неба и гране једног дрвета са руменкастим лишћем. Кафа и *џел-мел*, шверцован из Бугарске. Одједном је све необично тихо, неуобичајено мирно, као јутро после олује.

Данас је премијера *Кисеоника*. Чекам госте из Београда. Велики посао, у тешким материјалним околностима, приведен је крају. Јуче сам, поново, на конференцији за штампу, оптужио руководство града Ниша за недолични однос према култури, затим, још оштрије, у разговору за телевизију, на шта се Влада Аранђеловић јутрос побунио, у телефонском разговору са мојом помоћницом Љ. Берић.

Синоћ гледао пробу, а затим, до три ујутро водио утопијске разговоре са врло сензибилним Борисом Максимовићем. Пили смо „управничку вотку“, а после поноћи верни Мировић је донео закуску од „пере Ждере“, коју смо залили хладним пивом. По тихој нишкој ноћи, отпратио Бориса до тела.

Београд, 11. октобар 1993.

Јуче у подне стигао у Београд. Мало отежао, са којим килограмом више и благим боловима у крстима (гимнастику сам запоставио), али, ипак, у доброј ветеранској форми, са концептуално изоштреном свешћу.

Иницијатива за мој избор на место управника Београдског драмског позоришта доведена је у питање на нивоу Извршног одбора Града, чији ресорни потпредседник за културу, Нада Поповић Перишић, кочи нормално одвијање процедуре.

Премијера Ђукиног *Кисеоника* прошла је изванредно добро. Сценографија Бориса Максимовића извршила је, овде, неопходну драматуршку функцију прожимања планова радње; представа је била конзистентна (рационални Јовица Павић) и веома комуникативна. У овој строгој, концептуализованој, скоро немачки прецизној интерпретацији, текст је био завидно сценски атикулисан. Притом, Ђукина заумна сатирична гротеска у данашње време делује као реализам!

У „Старој Србији“ била је вечера за педесет званица, са трубачима. То је

био, с обзиром на време у којем живимо, такорећи већи подвиг него опремити ову спектакуларну представу. Али, без тога спектакл не би био потпун. Били су критичари и гости из Београда и одабрани гости из Ниша. Сутрадан, Влада Аранђеловић је, у присуству новинара, приредио пријем у Председништву Скупштине Града, на којем се говорило о представи и о успону Народног позоришта, а затим ручак у „плавом сепареу“ хотела *Амбасадор*.

Београд, 20. октобар 1993.

Поново у Београду. Прилично хладно и сивкасто време. После нишке, ипак лагодне и безбрижне ситуације, у Београду све изгледа прилично компликовано. Тек у Београду, јавља ми се хронични замор после ове нишке интензивне године.

Победили смо, још једном, с *Кошићаном*, у Младеновцу, на Позоришним свечаностима. Затим, осамнаестог овог месеца, избацили и последњу овогодишњу премијеру, *Луди од љубави* С. Шепарда, комад за младу публику, коју треба призвати у позориште. Мени, лично, ова америчка драматургија, овај бљутави коктел, сачињен од психолошких стереотипа, мало секса и мало вилијамовске патологије, потпуно је незанимљива. И млади актери, нарочито редитељ (извесни Кокан Младеновић), агресивно препотентни и, у крајњем исходу, незанимљиви.

Београд, 21. октобар 1993.

Јуче у Земуну. У Ракиној организацији почињу „Октобарски дани“. После отварања књижевне вечери, чији су протагонисти били учесници Међународног сусрета писаца – лоше одевене, припите сподобе, што их Адам води унаоколо, на српском патриот-

ском ужету – отишли смо на вечеру у Филаретов манастирски „конак“, једну бараку поред цркве св. архангела Гаврила (у контумацу), додуше, чисту и пристојно сређену, где је председавао митрополит Јован, лево од Ђуке, кога је прогласио „почасним игуманом“, ословљавајући га све време „господине министре“.

Вечера је била пристојна, иако (не знам зашто) посна, калуђерска ракија веома љута, а вино црно и густо. Песници су дрхтавим гласовима, од пића и емоција, говорили о Србији, пријатељству међу народима и „неправедним санкцијама Уједињених нација“.

Данас, у клубу Београдског драмског позоришта, сусрет са Енвером Петровцијем, коме излажем своје позоришне планове.

Београд, 23. октобар 1993.

Пре подне са Вељом Митровићем. Разговарали о концепту репертоара за наредну годину. Шта играти у времену великог превирања, када елементарни аспекта живота излазе у први план. Чини се да се сада треба бавити митским, архетипским, фундаменталним стварима.

Код ћерке, Милице, на рођенданском ручку. Тринаест година. Задевојчила се. Око десет увече, налазим се са Оливером Шуклетовићем у клубу у Шафариковој, где смо, пре десет-петнаест година, држали седнице Председништва Удружења драмских писаца и после тога, обично, вечеравали. Ђука, Ђорђе Лебовић, Веца Лукић, Слоба Стојановић, Мија Илић, Ђура Бурек, Саша Петровић и други, „чијих се имена не могу сетити никада више...“ Сада ту седе шешелевци и новокомпоновани ловани. Свирају се чет-

ничке песме. То човека може да нервира, али далматинска пршута је збиља одлична. Откуда вам далматинска пршута, питам.

Из Далмације – каже љубазни келнер.

Оливер прича, празни своју вуковарску тензију, која се, вероватно, никада не може испразнити. Преко пута, две младе жене. Виски стиже у природном, уходаном ритму. Плаћа се немачким маркама. Вече завршавамо у клубу „Атеља 212“, код Прелевића, где свира џез-оркестар Радио-телевизије Београд. Музичара има више него гостију. Половина гостију је изгинула, каже Оливер, после трећег вискија. Разуме се, не на фронту, него у међусобним обрачунима. Око три ујутро излазим у сиву, влажну, београдску ноћ. Са једним уљудним таксистом договарам се да ме упола цене (читаво мало инфлационо богатство) одвезе до Звездаре.

Ниш, 28. октобар 1993.

Гостујемо у Параћину, на Фестивалу произведби, где увек учествује и по једна представа која доноси тзв. ново читање класике. Овога пута, то је наша *Кошићана*. Проблем је, међутим, како набавити сто литара нафте. Зовем људе из руководства града Ниша и кажем, треба ми сто литара нафте. Нема нафте, кажу они. Платићу, кажем ја; имам пара, само ми омогућите да купим по званичној цени, јер за црну берзу немам довољно. Нема нафте, кажу они, Председништво града има само тридесет литара. Али, платићу, кажем ја, хоћу да купим, имам пара. Није проблем у парама, кажу они, даћемо ти ми паре, оне ионако ништа не вреде, али нема нафте. Ја тамо пред-

стављам град Ниш, кажем; не идем ја тамо из свог ћефа. Нека ти дају нафту ти који те зову, кажу они. Баш вам хвала, кажем ја.

Касније, неки људи ми доводе једног типа. Стомак му је као да је малочас прогутао повећу лубеницу, целу, као што би је прогутао питон. Али, он сам је толико крупан, да му тај стомак и није одвећ упадљив. Масна, сива коса, скупа кожна јакна, прљаве, искривљене ципеле. Имам *мерцедес* лимузину, каже; имам *мерцедес* комби, имам два *мерцедесова* аутобуса и имам *фићу*, којим моја жена иде на њиву.

Па, да, кажем, не би имало смисла *мерцедесом* ићи на њиву. Не би, каже он.

Треба ми сто литара нафте, кажем, платићу. У маркама, каже он, то износи... Немам марке, кажем, имам динаре. А, у то се ја не разумем, каже он; не знам како то стоји с динарима... Па, како да дођем до нафте, ја представљам град Ниш, кажем. Па, како то мислите да послујете с динарима, каже он. Ево, вели, сад сам продао четири хиљаде литара, тура руку у џеп и вади гужву новчаница, неколико хиљада марака, муља то по рукама и нехајно враћа у џеп.

Треба ми хитно сто литара, кажем ја. Ма добро, каже он, шта је то сто литара, ево, даћу вам, па ћете једног дана платити, ако будете могли. Фино, кажем ја, а сад идите да погледате представу. (*Људи од љубави.*) Јел се, баш, мора, каже он. Мора се, кажем ја... (Има још, али ме мрзи да пишем.)

Одлазим у Параћин, нервозан и зле воље. Мој медени месец са Народним позориштем из Ниша претвара се полако у брак. Све што је урађено, ура-

<http://vukajlija.com>

gasa71, 03.07.2013.

Преживео Турке, Аустроугаре,
Немце. Погинуо на аутопуту

ВАКСИНАЦИЈА

КОРУПЦИЈА

ИНТЕГРАЦИЈА

ђено је мимо и преко стварних могућности. Била је то каролија.

Ниш, 3. новембар 1993.

Увече, позирам Душану. То је портрет у оклопу, који ће се звати „Освајач Ниша“. У маниру ренесансних мајстора, у мери у којој је мој симпатични сликар то у стању. Идеја је стара око тридесет година, разрађена у ондашњим доконим разговорима са Шуговићем. („Зовите ме истрајни“.)

Уморан сам после дуге седнице Управног одбора, на којој прихваћен мој и рад позоришта у 1993. години. Једино је излагање тзв. Марислава Радисављевића, редитеља, било дисонантно, што је и разумљиво, с обзиром на његову спонтану искљученост из онога што се збивало. Влада Аранђеловић, председник Управног одбора и ја, избегли смо, међутим, сукоб, уз доста стрпљења и самоконтроле и преобратили његово деструктивно расположење – тако да нас је, после, уз неколико чашица вотке изморио својим велелепним, дифузним идејама. Не зна човек шта је горе: имати таквог субјекта за пријатеља или непријатеља!

Ниш, 4. новембар 1993.

Велики посао је завршен. За мном је једна нишка позоришна година, један годишњи репертоар, концептуално осмишљен и остварен, са *Кошћаном* као круном тога рада – представом која је (до сада) са пет позоришних фестивала донела осамнаест значајних награда. Тако сам извршио задатак због којег сам дошао, а самим тим остварио свој лични план.

Пре подне провео, углавном, у ћаскању са својим сарадницима, пијуцкајући укусну траварицу.

Увече, филм *Боље од бекџива* са Жарком Лаушевићем.

Ниш, 5. новембар 1993.

Завршио последње послове уочи пута у Београд. Увече, са Душицом и Владом Аранђеловићем, у ресторану „Зебра“, где Живко Вукојевић, са групом глумаца, приредио позоришну представу, додуше, дилетантску, али *ишица* и вино били су одлични.

Ниш, 6. новембар 1993.

Пробудио се рано, иако касно легли. Није, ваљда, *Reisefieber*? Душица је де јабуку и спрема се. Одлазимо да купим ципеле. Ја се нећкам, Душица инсистира: то су ципеле какве теби доликују, каже. И како се, онда, одупрети? Осамдесет марака. То је, данас и овде, читаво мало богатство! Ципеле су, међутим, изванредне. Италијанске, кожне, шивене, енглески модел. Перфектна солидност израде фасцинира, будући да смо окружени расулом, распадањем, хаотичном импровизацијом...

Београд, недеља, 7. новембар 1993.

Ноћас у три звонио телефон. „Непознати нетко“ спустио је слушалицу. Неодлежани назеб ми се вратио. Ипак устао, пристао пасуљ са сувим ребрима, скувао кафу, сео за радни сто, отворио дневник...

Гледам борове пред прозором. Дан сунчан, плаве и златне сенке.

Београд, 10. новембар 1993.

Вечера у *Венецији*. Један веома високи функционер распаднутог естаблишмента, затим Влада Аранђеловић, Бука, Рака и ја. Ролована свињска плећка, ердутски *шардоне*. Докле ће мангупи водити ову земљу? – ретори-

чко је питање. При крају, „веома високи функционер“, који је на вечери, уствари, гост, зове келнера и мрмља да му донесе пљескавицу. Човек је изгладнео, помислим; тешка су времена.

Међутим, келнер му доноси запакану пљескавицу, коју ће он – како касније схватам – однети да „обрадује женску“, којој хита. Ништа не пропуштам, каже...

Београд, 11. новембар 1993.

Ујутро ме звали са Радио-Београда, да им говорим о нишком позоришту. Кувао, телефонирао, читао Морена. Били Веља и Салетовић, говорили о репертоару, планирали термине. Увече, сачекао ћерку (Милицу); заједно вечерали.

Београд, 12. новембар 1993.

Да ли је то она Олга, питам се, посматрајући је, њену децу, њене псе, стари грађански стан који се распада. Једемо чварке са киселим купусом, пијемо љуту ракију, хлеб кидамо рукама...

На улици. Хладно.

Београд, 13. новембар 1993.

Ледена киша. Све је прекривено тврдом, клизавом кором. Чекам Шуговића, који не стиже. *Јајов* бус из Мађарске завејан је, кажу, негде код Новог Сада. Аеродроми су нам, сада, далеко – чак у другим државама. Кувао, писао... Шуговић, најзад, ипак, стиже. Нисмо се видели три године, од смрти његовог оца. У нашим годинама – парадоксално – три године не значе више много. Поготово, с обзиром на полувековни континуитет. Провели остатак дана заједно, попивши скоро читаву боцу вискија што ју је он донео, разговарајући о поезији и збиљи

Ниш, 14. новембар 1993.

Увече стигао у Ниш. Приредио, у хотелу, малу гозбу за Душицу и себе самога.

Ниш – Београд – Ниш, 16. новембар 1993.

У шест ујутро, дошли Бата и Сања аутомобилом по мене. Успут нам се придружио и Влада Аранђеловић. Према Београду снег. Аутопут завејан, једва се пробали снажним Батиним *BMW*-ом.

После кафе у представништву Владиног *Вулкана*, на Топличиним венцу, кренули ка Скупштини града.

Београд под снегом. Нове ципеле ме стежу. Промоција Павићевих прича и драме *Заувек и дан више*. (Издавачка кућа *Бајта*.) Мало људи. Зато долази Аркан, у пратњи једног огромног човека са шиљатим ципелама, брилијантским прстеном и тешким златним сатом. Чини се да београдска интелектуална чаршија бојкотује овај догађај. Главни говорник је, међутим, Јован Ђирилов, човек за сва времена. Говори чак и Дејан Вражалић, или то говори његов капитал. Он ће бити продуцент Павићеве драме. Разговарам с њим о евентуалној нишкој премијери. Неколико речи и с Павићем, који се не одваја од своје нове, младе жене, заљубљене у његову литературу. Павић жели новац, каже Бата. Тражи педесет хиљада марака за уступање права на драму, каже Вражалић, итд. Говоримо, прелиминарно, о могућности паралелних премијера у Београду, Нишу и Новом Саду... Аркан полако осваја двор Карађорђевића.

Затим, са Владом код извесног Сл. Милосављевића, директора и власника трговинске фирме, мога неидентичног

фикованог друга из Шесте мушке. Разговор о спонзорству, шлеперима угља, итд. Ручак у *Театројџеци*, ту је и Милосављевићева жена, говорљива, мало сувише енергична, њихов син, са скупоченим ципом... Питају ме за савет поводом проблема са сином. Ја им правим *ad hoc* психолошку анализу и трудећи се да будем озбиљан, кажем: *consulting* услуга кошта петсто марака. Затим, седимо са Ђуком, који каже, треба сачекати, треба се стрпети док ја не дођем на власт, итд. Пијем крушкову ракију и пиво. Они, вино.

Са Батом и Сањом пијемо, у *Сџуџици*, кафу која кошта као једна месечна плата. Ноћна возња до Ниша.

Ниш, 18. новембар 1993.

Пре подне ме посетили директор симфонијског оркестра и млади, симпатични диригент, Анатолиј Новицки, Рус, ожењен ћерком Бошка Бошковића, са којим сам, некада давно, бивао у жиријима фестивала аматерских позоришта и тако, помало, упознао Србију. Увече, „фелашка“ вечера са Шерпом у једној печењарници, са Циганима, домаћицом која игра на столу, са много печења и пића. Шерпа је претходног дана разбио тај локал, пребио неколико људи, затим платио оправке и лепо нас позвао да вечерамо. Усред тога ужаса, седи Душица, тиха и уљудна. Држим је у ћошку, између Шерпе и себе, за сваки случај.

Ниш, 19. новембар 1993.

Ручак са Владом, у хотелу *Ниш*. Интиман, али потпуно одмерен и софистициран разговор, на супротном полу од онога синоћ. Да ли је то дијалектичка синтеза? Видећемо ко ће преживети...

Ниш-Београд, 3. децембар 1993.

Пробудио ме дежурни у пола пет ујутро. Напољу још увек мрак, окна замагљена. Устајем с напором, спремам се. Душица пакује неопходне ствари у моју официрску торбу. Обоје смо помало нервозни. Не волим те кратке одласке у Београд. Велики град је на ивици колапса, поготово сада под снегом. Станови хладни, храна прескупа, ако је има, саобраћај једва функционише, људи згужвани, новине пишу о пљачкама и убиствима. Нерадо напуштам своју нишку утопију... Мој београдски живот је у стању хибернације.

Изазим око пола шест у ледено нишко јутро. Велика перјана јакна, чију тежину не осећам, пријатно греје. За пет минута стижем до Председништва градске скупштине, где ме чека Влада Аранђеловић. Седамо у велику лимузину фабрике дувана (*ојел-омеџа*), одлазимо по инжењера Цветковића и крећемо пут Београда. Заваљен у удобном седишту, посматрам како промичу поља покривена снегом...

Подне у *Сџуџици*, тихи келнери у белим кошуљама. Добра кајсијевача. Договори с једним мојим нишким пријатељем и његовим београдским компаноном. (...) Београђанин динамичан, чак помало нервозан, човек очигледне прагматичне интелигенције. Нишлија, темељан и смирен, угодније намешта свој пиштољ великог калибра. То су људи који ће преживети. Практични, способни, вероватно храбри, прилично поуздани. Без сувишних предрасуда. Притом уљудни. У начелу патриоти. Уздржани и одмерени. Не пију. Веома предузимљиви пословни људи. Књижаре, издавачке куће, кафеи, само су видљиви сегменти фирме. (...)

Београђанин каже: настојим да будем са успешним, способним, богатим и јаким људима. Пошто нисам био на фронту, сматрао сам да треба да помогнем бар материјално. Одвозио сам храну у Ердут...

Сада сам члан странке, мада ме политика не интересује. Нико од нас није оптерећен политиком. Нас занима могућност да развијамо послове овде, у земљи. (...)

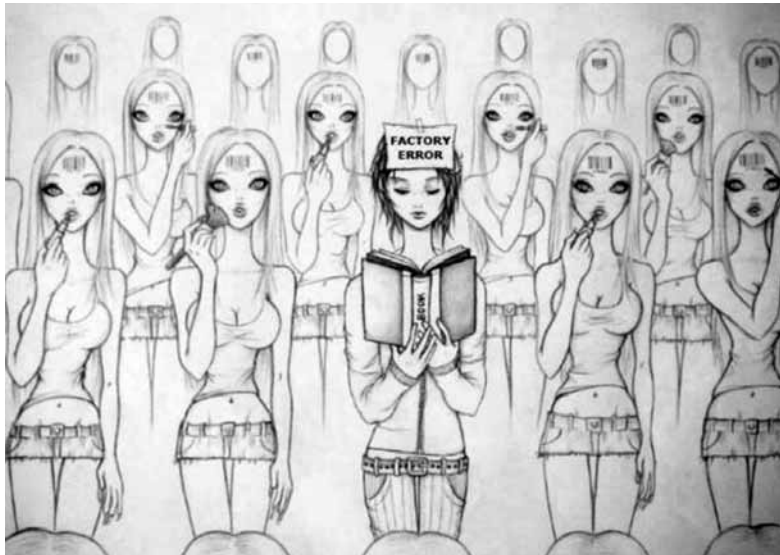
Београд, 22. децембар 1993.

(Из писма Милану Шуџовићу.)

Дошао поново у Београд, синоћ, с Батом, колима. Јутро је, киша. Кроз замагљене прозоре радне собе назире се мокра и црна шума. Слушам једну од Бахових партита, пијући кафу с млеком, што овде представља послатицу, до које се тешко долази. Пушим Ротманов *Pall-Mall*, са противуречним осећањем задовољства и нелагодности... Осећам се помало испражњеним.

Општа ситуација у којој се налазимо, овде, поткресала је донекле крила наше активистичком узлету. Друго, питање квалитета „људског материјала“ с којим радим. Брод којим управљам пун је рупа. Велика енергија троши се на испумпавање воде... Сав тај напор далеко је, ипак, од тога да буде узалудан. То у чему се налазимо, делује ми, понекад, као неки нишлијски *Декамерон*. Али, када човек свакога јутра излази на бедеме да преброји мртве под зидинама замка у који се склонио, то не може да буде добро, камо ли принципно.

Уметност, култура, читав систем вредности којим се духовни садржаји вреднују, сада је у другом или трећем плану. Ово је права „велика смута“ или „смутно време“, о којем нас Шпенглер тако пластично извештава... Али, што рек’о Вилем Орански, „не треба се надати да би се започело, нити успети да би се истрајало.“

Индустријска грешка